
Vladimir SRUK

Ervin Fritz

Odgovornost poezije:

Članki, pogovori, epigrami

Knjižna zadruga, Ljubljana 2014,
405 strani, 29.99 EUR
(ISBN 9789616140638)

V ljubljanskem založništvu Knjižna zadruga je z letnico 2014 izšla dokaj nenavadna in nedvomno pomembna knjiga bolj ali manj starih ter novih člankov, pogovorov in epigramov pesnika, dramatika, dramaturga, prevajalca pa tudi političnega misleca Ervina Fritza. Naslov knjige je *Odgovornost poezije*. Ta naslov ustreza središčnemu umetnostnemu, družbenonazorskemu in kulturno-političnemu ustvarjalnemu interesu avtorja. Karkoli je Fritz počel in počne, ostaja predvsem socialno čuteči in odgovorni poet, ki že dolgo ve za svoj dolg. In številne vsebinske razsežnosti tega dolga so v knjigi na različne načine opisane in razložene. Pisec je radikalen – v tem pomenu, da poskuša probleme premisliti 'iz korenin' (lat. radix), ne pa zgolj površinsko. Radikalizem je pri njem neprizanesljiva socialno-politična kritika, ki je dosledna v tem pomenu, da jasno spregovori o svojih doseženih in posledičnih mišljenjskih rezultatih, hkrati pa pokaže, da se ne boji konflikta z obstoječimi nasprotujočimi pojmovanji oziroma družbenimi silami. Takšen radikalizem je značilnost intelektualne in etične revolucionarne držbe.

Družbenonazorska in svetovnonazorska Fritzeva pojmovanja so slo-

venski javnosti znana že desetletja, saj je celoten njegov opus – angažirana poezija, damske satire in farse, velika večina epigramov, člankov in pogovorov – prežet s kulturno-političnimi idejami socializma in z ustrezno filozofsko in družboslovno refleksijo. Pesnikov osebni zgodovinski spomin se začne s časom slovenske ljudske revolucije in narodnoosvobodilnega boja, ko v njegovem najzgodnejšem otroštvu leta 1942 nemški okupatorji ustrelijo njegovega očeta kot talca. Ervin Fritz se očeta spominja le o pripovedovanju matere in drugih ljudi, hrani pa njegovo poslovilno pismo – enega tistih, ki so jih gestapovski morilci talcem še pustili napisati in poslati svojcem pred ustrelitvijo. Mi pa lahko preberemo in premislimo njegovo pesem in poglavje v tej knjigi: "Peterostopi – Pepi Fritz (1904–1942) in tovariši" (str. 303) ... Ali naj se ne čudimo, če v sonetu, posvečenem očetu, preberemo, da talci, ki skupaj z očetom stopajo pred morilski strelski vod, gredo ob pesniku že vse njegovo življenje in ga nadzirajo, kako motri svet? Za osebno čustveno in razumsko osredje izvora pesnikovega svetovnega in družbenega nazora gre! Naj poudarim: Ervin Fritz je zavestni dedič in somišljenik žrtev nacizma in s tem tudi človek, ki svoj vrednotni svet že od zgodnje mladosti snuje kot nasprotje vsakršnih desničarskih in nehumanih družbenih tendenc v znamenju katerekoli uničevalske, avtoritarne, zatiralske in izkoriščevalske družbenosti in ideologije.

Takšno knjigo, kot je *Odgovornost poezije*, avtor sestavi in objavi

šele takrat in zato, da bi čim bolj razločno prikazal in pojasnil svoj miselni in nazorski razvoj, svoje bistvene dosežke in vrednote v daljšem življenjskem časovnem obdobju. V Fritzevi knjigi smo soočeni z desetletji razmišljanj in dela. Bralec je soočen z avtorjevo delavnico, z mnogimi bistvenimi vidiki poteka dela v tej delavnici. Seveda so literarne, estetske, pesniške, dramaturške in druge kulturno-umetnostne teme v člankih in pogovorih nekoliko v ospredju, kar pa seveda ne pomeni, da so drugi problemi – politični, gospodarski, idejno-teoretični, socialni, družbeno-moralni, komunikacijski, pedagoško-vzgojni ipd. – kaj manj poglobljeno obravnavani. Sploh ne. Knjiga Odgovornost poezije je svojevrsten, odličen družbenopolitični učbenik, obvezno čtivo, tako za mlade kot za starejše bralce, morda predvsem za levo usmerjene ljudi, toda tudi za tiste desničarje, ki bi hoteli spoznati dognano demokratično, tj. antistalinistično, antiavtoritarno pa tudi “nepomeščanjeno” levo publicistično snovanje – takšno, kakršno mora biti.

Posebnost knjige je, da je posrečeno komponirana v devetih “plasteh”. Bralci bodo najbrž različno tehtali in ocenjevali, kako je Fritzu uspelo sestaviti celoto sporočila. Pet plasti predstavljajo prozni teksti (članki in pogovori). Med teh pet plasti pa so vrinjene štiri plasti epigramov. Avtor je to porazdelitev plasti in posameznih besedil v njih opravil dokaj spretno – glavni kriterij pa je vsebinski. Mnoštvo člankov je za branje vsekakor naporno že z avtorjevo težavo, ker je

problematika zahtevna, raznotera, brezbrežna. Avtor prehaja s področja na področje, kar je za bralce, ki niso najširše družbeno in kulturno zainteresirani, bržčas lahko tudi obremenjujoče. Najbrž pa bo avtor tako marsikomu pomagal, da bo začel motriti problematiko družbe bolj celotno, bolj povezano. Imamo opraviti z visoko kakovostjo publicističnega političnega in družboslovnega diskurza. Piščevi smotri so pri tem povsem jasni in tehtni: 1) trajno spodbujati in načrtno razvijati slovensko kulturno-umetniško ustvarjalnost in se hkrati tudi postaviti po robu eroziji slovenskega izobraževanja in šolstva, ki je nekdaj sodilo med najnaprednejše v Evropi; 2) uveljavljati dejansko pobudo vseh delavnih ljudi v družbenopolitičnem življenju, ki jo onemogočajo tendence partitokracije, birokratizacije, iracionalnega kulturnega političnega osebja pa tudi drugi negativni pojavi; 3) k udeležanju te pobude bi lahko največ pripomogla delavska stranka, ki bi omogočala učinkovitejše delo sindikatov in bi s svojo uspešno dejavnostjo utrjevala delavcem zavest o njihovi ustvarjalnosti; 4) slednjič bi morali kot glavni družbeni smoter snovati in razvijati občo družbeno koncepcijo demokratičnega socializma, ki bi po eni strani presegala pomanjkljivosti in zablode različnih dosedanjih socialističnih sistemov, po drugi strani pa predstavljala realno alternativo kapitalizma ... (V Fritzevi knjigi najde bralec še mnoge druge ideje, ki zadevajo različne vidike dejanske prenovne in humanizacijske družbe: uveljavile naj bi se nove obli-

---

ke samouprave, solidarnosti, civilnih pobud ...).

Štiri plasti epigramov med članki, pismi in pogovori so nedvomno bistvena sestavina te knjige, saj jih je kar šestinsedemdeset strani. Po svoje s humorjem poživljajo knjigo, neredko pa njena prozna sporočila tudi kritično zaostrujejo. Ker so epigrami skoraj vedno usmerjeni na konkretne osebe in na njihove prav tako konkretne dejavnosti ter lastnosti, kritiko tudi neprizanesljivo poosebljajo in v tem oziru predstavljajo svojevrsten pritisk. "Žrtve" teh epigramov so v primeru knjige kar številne, že zaradi tega, ker je tudi epigramov veliko. Umetniki, znanstveniki, politiki, časnikarji, športniki ... Ker je Fritzeva kritika dosledno načelno levičarska, niso njene tarče le predstavniki slovenske desnice, temveč so jo v dobri meri deležni tudi gospodje na "levem" polu slovenskega družbenega življenja ... Zaradi epigramov najbrž ne bo kakšne hude krvi, ker so znani že iz časopisov, razen tega pa velja na Slovenskem Prešernovo mnenje, da na visoki vrh lete iz néba strele.

Vsekakor je Fritzeva knjiga Odgovornost poezije najbolj markantna levičarska publikacija, odkar obstaja nekako neodvisna slovenske država. Mislim, da bi že zaradi tega morala najti številne bralce – tiste "za" in tiste "proti". Spominja me na neke stare verze ruskega revolucionarnega pesnika Majakovskega, v katerih je šlo za naslednje: četa revolucionarjev gre skozi mesto, toda eden od vojakov napačno koraka. Poveljnik zavpije: "Hej ti tam, korakaš z desno – "Levo,

levo, levo!" Tako sedaj vpije tudi Ervin Fritz kar precej razglašeni slovenski levici.

Tanja PIHLAR

Regina Schaunig
**Der Dichter im Dienst des Generals:
Robert Musils Propagandaschriften
im Ersten Weltkrieg**
Kitab Verlag, Klagenfurt-Wien 2014,
367 strani, 19,80 EUR
(ISBN 978-3-902878-40-3)

Celovška založba Kitab je lani ob stoletnici izbruha prve svetovne vojne izdala monografijo o vojaški propagandni dejavnosti velikega avstrijskega romanopisca Roberta Musila. Uredila jo je Regina Schaunig, dobra poznavalka njegovega opusa, ki je prispevala tudi izčrpno spremno študijo. Osrednji del knjige zavzema izbor pisateljevih na novo odkritih časopisnih prispevkov, ki jih je med letoma 1916 in 1918 objavljajl anonimno kot urednik dveh vojaških časopisov. V monografijo sta vključeni tudi dva sestavka raziskovalca Musilovega dela in biografa Karla Corina.

Knjiga nam razkriva nov pogled na ustvarjalčevo obdobje med prvo svetovno vojno, ki v nasprotju z ustaljenim mnenjem ni bilo nič manj plodno v primerjavi z obdobjem pred vojno in po njej. Mnenja interpretov se še vedno razhajajo glede tega, kako gledati na publicistiko iz vojnega časa – ali je ni nemara najbolje zamolčati, da ne bi metalo sence na njegov pisateljski ugled. Vendar si ta